

STAREA ACTUALĂ ȘI CĂILE DE REABILITARE A PARCULUI BĂLĂBĂNEȘTI

Cristina CIOBANU, doctorandă

Institutul de Ecologie și Geografie al Academiei de Științe a Moldovei

Prezentat la 29 octombrie 2013

Abstract: This paper presents the current situation of an monument of landscape architecture-the old mansion park (historic garden) Balabanesti from village Balabanesti, district Criuleni, Republic of Moldova, also the ways for park's rehabilitation are presented. The park was set at the end of nineteenth century, the name of the founder is not known, but it is supposed to be a boyar with French origins. The Balabanesti Park has a surface of 5 ha, it is valuable for its rich collection of exotic plants, most of them from North America.

Key-words: old mansion park (historic gardens), Balabanesti Park, exotic species of plants, environmental management

INTRODUCERE

Parcurile moșierești sunt o parte componentă a patrimoniului local, cele mai multe dintre ele fiind monumente de arhitectură peisajeră. Valoarea lor rezidă în faptul că ele adăpostesc o colecție bogată de plante exotice, precum chiparusul de balta (*Taxodium distichum*), în parcul Hîrbovăț, raionul Anenii-Noi [1], ginkgo biloba (*Ginkgo Biloba*), în parcurile Milești, raionul Nisporeni și Ivancea, raionul Orhei, salcâmul japonez (*Sophora japonica*), în parcul Rediul Mare, raionul Dondușeni, plopul balsamic (*Populus balsamifera*), în parcul Pavlov, raionul Briceni și altele.

Planificarea parcurilor vechi moșierești s-a efectuat conform stilurilor arhitecturii peisajere (stilul peisajer și mixt) și principiilor dominante în secolul al XIX-lea. Acestea exprimă dorințele proprietarilor și tendințele din domeniu, existente în acea perioadă.

În centrul republicii au fost amenajate 15 parcuri moșierești [2]

diferite ca stil, concept de amenajare și colecție dendrologică, unul dintre ele este parcul Bălăbănești din satul Bălăbănești, raionul Criuleni. Conform unor surse [3], parcul a fost fondat la sfârșitul secolului XIX, altele [4] afirmă că acesta a fost amenajat la începutul secolului al XX-lea. Numele fondatorului s-a pierdut în timp, însă se presupune că era un boier de origine franceză. Acest parc este deosebit de valoros prin colecția de plante.

MATERIALE ȘI METODE

Obiectul de cercetare al studiului l-a constituit parcul Bălăbănești din satul Bălăbănești, raionul Criuleni. Parcul a fost fondat la sfârșitul secolului al XIX-lea, începutul celui de-l XX-lea, are o suprafață de 5 ha și a fost amenajat în stil peisajer. Parcul este obiect cu statut de protecție dublu, ocrotit prin Legea Republicii Moldova privind fondul ariilor naturale protejate de stat nr. 1538-XIII din 25.02.1998, ca monument de arhitectură peisajeră

și prin Legea privind ocrotirea monumentelor nr. 1530-XII din 22.06.1993, ca parc dendrologic.

Pentru a determina caracteristicile parcului, au fost evaluate vizibilitatea, accesibilitatea, recreativitatea, esteticitatea, utilizându-se clasificarea (tabelul 1) și principiile din domeniu după Moiseev V. Ianovski L., Maximov V. [7]. Speciile de plante au fost evaluate utilizând cercetările specialistului Leontiev P. [4] și determinatoarele de specialitate [8]. Totodată, au fost efectuate ieșiri pe teren (în anotimpul de vară), pentru a evalua starea parcului, s-a discutat cu personalul de la fața locului și s-au cercetat izvoarele de specialitate.

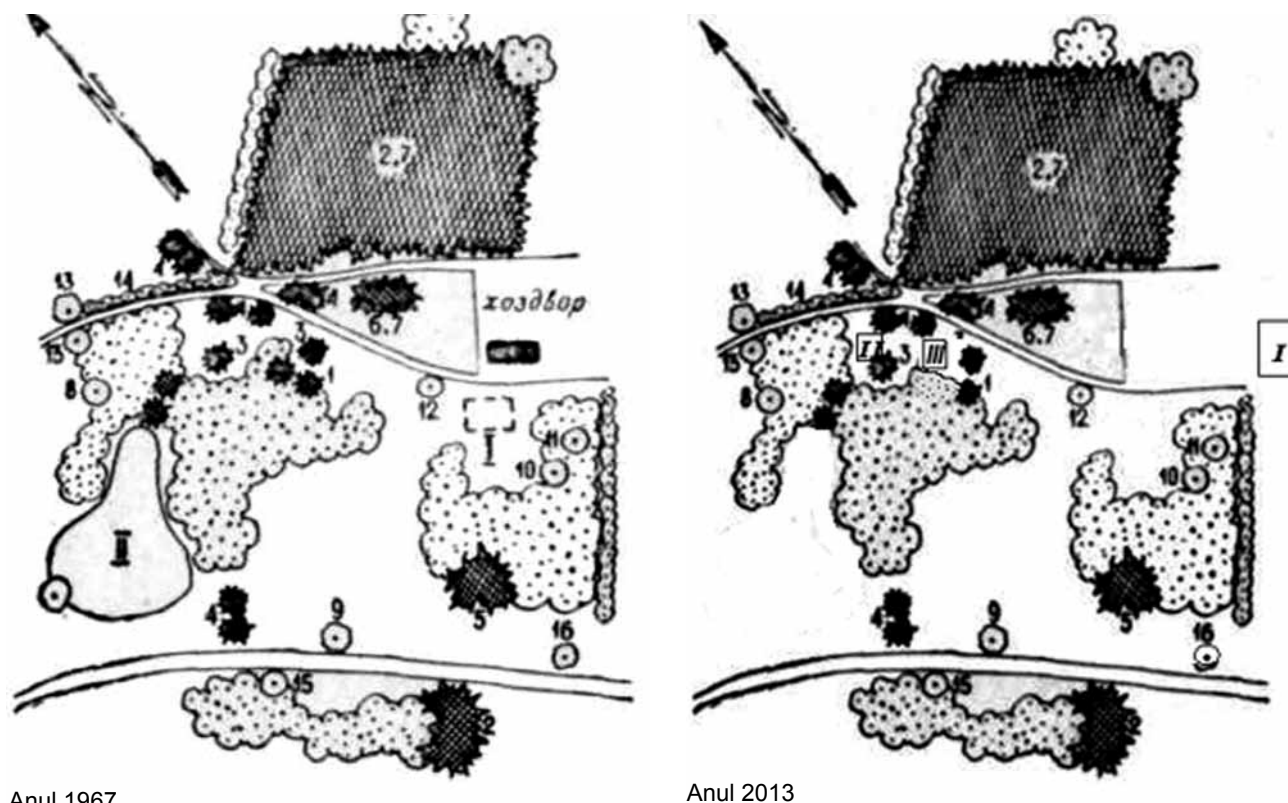
REZULTATE ȘI DISCUȚII

Parcul din satul Bălăbănești, raionul Criuleni a fost creat la hotarul secolelor XIX și XX, deși nu a trecut atât de mult timp, anul fondării parcului și informațiile despre creator sau persoana

Tabelul 1

CARACTERISTICILE DE EVALUARE UTILIZATE ÎN STUDIUL PARCURILOR

Caracteristica evaluată	Vizibilitatea	Accesibilitatea	Recreativitatea	Esteticitatea
Scara utilizată și punctajul	1 (bună, peste 40 m) 2 (medie, 20-40 m) 3 (scăzută, sub 20 m)	1 (bună, circulația este comodă în toate direcțiile) 2 (medie, circulația este dificilă în unele direcții) 3 (scăzută, circulația este dificilă în toate direcțiile)	1 (înaltă) 2 (medie) 3 (joasă)	1 (indicatorii evaluați sunt buni) 2 (cea mai mare parte a indicatorilor sunt buni) 3 (indicatorii evaluați sunt slabi)

Anul 1967

Anul 2013

Figura 1. Schema parcului Bălăbănești, [4], pentru anul 2013 reactualizată de autor

I – conacul, II – lacul, 1 – 16 specii de plante

I – clădirea din perioada sovietică, II – clădirea fostului colhoz, III – clădire nefinalizată, 1-16 specii de plante

care a stăpânit moșia nu se cunosc. Schema parcului, amplasarea aleilor și a vegetației ne permit să concluzionăm că parcul a fost amenajat în stil peisajer. Cu toate acestea, plantele crescute spontan: salcâmul (*Robinia pseudoacacia*), arțarul american (*Acer negundo*) s-au amestecat cu speciile plantate, compoziția parcului având mult de suferit. Este necesar de a curăți parcul de plantele invazive.

Parcul este situat la una din intrările în sat, pe un versant cu expoziție sud-vestică. La data estimării (anul 2013), structura parcului nu s-a modificat esențial față de anul 1967, când a fost reconstituită în premieră schema (figura 1). La intrarea în parc este amenajat un izvor și amplasat un indicator ce semnalizează faptul că parcul este ocrotit de stat, are suprafața de 5 ha și este monument al naturii (figurile 2 și 3), informație incompletă, deoarece în prezent parcul este monument de arhitectură peisajeră. În cazul dat, se impune reactualiza-

rea indicatorului pentru a nu dezinforma populația și a aduce informații veridice societății.

Cercetările pe teren au arătat că cele mai multe caracteristici ale acestui obiect au note scăzute. Parcul are o **recreativitate** medie, ce tinde mai mult spre joasă, nota recreativității este 2 cu tendința spre 3. Această notă se datorează în mare parte aleilor degradate, starea acestora fiind criteriul de bază care a determinat nota mică. Căările și aleile din parc sunt pline de iarbă, arbuștii de pe marginile acestora au concrecut, astfel că formează niște labirinturi, terenul necesită măsuri de ameliorare.

Conform criteriului **esteticitate**, parcul a fost apreciat cu nota 2 din 3. Deși terenul are o amplasare reușită, pe un versant, calitatea esteticității scade din cauza arborilor, arbuștilor tineri și a plantelor care cresc haotic, distrugând compoziția inițială a parcului. La acest criteriu, se mai adaugă și lipsa aleilor care în unele locuri, s-au contopit în to-

talitate cu vegetația, atractivitatea mică a lizierei și covorul vegetal monoton.

Accesibilitatea în parc, de asemenea, variază mult, de la 1 (bună) la 3 (scăzută). Cel mai bun nivel al accesibilității se atestă de la drumul principal ce traversează parcul spre poieni (figura 4). În aceste zone circulația este foarte bună, fără obstacole naturale sau antropice. În poiana de glădiță (*Gleditschia triacanthos*) a parcului, spre locul unde a fost iazul, accesibilitatea este medie de nota 2. Spre marginile poienilor, nivelul accesibilității este scăzut de nota 3. Principala cauză a nivelului scăzut o constituie vegetația, care a crescut haotic, cauzând și starea precară a aleilor. Pentru a spori esteticitatea și accesibilitatea, sunt necesare măsuri de îngrijire a aleilor, retezarea arborilor care au concrecut. De asemenea, este nevoie de realizarea acțiunilor de ordin social: instalarea băncilor, a pubelelor și a panourilor cu informații pentru vizitatori.

Vizibilitatea în parc variază de

Figura 2. Indicatorul de la intrarea în parcul Bălăbănești

Figura 3. Izvorul de la intrarea în parcul Bălăbănești

la 1 (foarte bună) la 3 (scăzută). Cea mai bună vizibilitate este în poieni, care au o deschidere largă asupra parcului. De la marginea poienilor vizibilitatea, în cea mai mare parte a terenului, scade până la 0 metri din cauza subarboretului foarte des (figura 5). Pentru ameliorare sunt necesare măsuri igienice, în parc sunt foarte puțini copaci uscați, însă puietul de plante invazive este într-un număr mare, după cum s-a menționat anterior. Totodată, este necesar de reamintit că cercetările pe teren s-au efectuat în luna iulie, când arborii și arbuștii erau înfrunziți, iarna vizibilitatea în parc crește.

După cum am relatat anterior, parcul este amplasat la una din intrările/ieșirile în sat. Drumul central din sat este asfaltat, însă cel ce duce spre parc nu este asfaltat. Parcul nu are poartă și gard de protecție. De o parte și de alta a intrării în parc crește câte un arbore de paltin de câmp (*Acer pseudoplatanus*). Pe partea stângă a drumului sunt plantate pâlcuri de pin comun (*Pinus silvestris*), iar pe partea dreaptă - de maclură (*Maclura pomifera*), arbust exotic originar din America de Nord, au apărut arbori de arțar american, care din plantă decorativă, a ajuns invazivă, fiind una dintre cauzele degradării parcului. Partea de parc din stânga drumului principal a degradat, contopindu-se cu vegetația naturală. În această zonă se remarcă un arbore de stejar american (*Quercus imbr-*

caria), un arbore de păr (*Pirus communis*), arbuști de ienupăr (*Juniperus communis*). O cărare în stare precară duce spre o poiană însoțită și largă, care se mărginește cu o pădure de tei și plop.

În partea dreaptă, este amplasată clădirea în care cândva a fost sediul colhozului local. În spatele acesteia este o poiană în care cresc arbori și arbuști solitari, inclusiv arbori de tisa (*Taxus baccata*), arbuști de liliac comun (*Syringa vulgaris* L) și păducel (*Crataegus monogyna*). O potecă, cândva alee, unește această poiană cu o alta mai mare și cu una mai mică. Ea este semnificativă prin grupurile de arbuști care cresc aici, inclusiv liliacul comun, măceșul (*Rosa canina* L.), călinul (*Viburnum lantana*) și altele. În partea stânga a poienii mari se află un masiv de pini, cu arțar american pe margini. În preajma poienii se află o poiană mult mai mică, care se termină cu arboret de origine locală.

În partea opusă a fostei alei, o cărare duce spre o altă poiană. În dreapta remarcăm un stejar piramidal (*Quercus robur f. fastigiata*). În poiană cresc doi arbori de stejar: stejarul roșu (*Quercus rubra*) și stejarul american. În această poiană a fost cândva amplasat conacul [4], astăzi, cu părere de rău, nu a rămas nici urmă din el. Vis-à-vis de această poiană, de cealaltă parte a aleii, unde cândva era curtea conacului, se află o poiană invadată de glădiță și salcâm.

Dincolo de poiană cu glădiță se află o altă poiană cu o alee de conifere, situată în spatele unei clădiri părăsite, pe timpul sovietic având destinație socială. Parcul s-a extins, cuprinzând clădirea. În fața clădirii, care este situată pe vârful pantei, s-a format o poiană de cimișir (*Buxus sempervirens* L.) în amestec cu ienupăr și arbuști solitari de cununiță (*Spiraea vanhouttei*). Cândva spre clădire urca o scară amenajată pe margini cu ienupăr, treptele căreia nici astăzi nu și-au pierdut din farmec, deși sunt într-o stare deplorabilă. Inițial, parcul Bălăbănești includea 55 de specii și 3 forme de arbuști [4], astăzi numărul acestora s-a redus. Dintre ele, 25 sunt de origine autohtonă, iar 30 de specii sunt de origine [4]: nord-americană, europeană sau asiatică. Cele mai exotice specii de conifere sunt: ienupărul de Virginia (*Juniperus virginiana* L.), bradul Douglas (*Pseudotsuga glauca*), pinul galben (*Pinus scopulorum*); dintre foioase: stejarul american (*Quercus imbricaria*) și stejarul roșu (*Quercus rubra*); dintre arbuști: tamarixul de Odesa (*Tamarix odessana* Stev.) etc.

Cercetările au arătat că parcul necesită stringent un plan de management ecologic, elaborarea și punerea în practică a unor măsuri de reamenajare și conservare. Măsurile de rehabilitare a parcului, în mare parte, sunt de ordin social, lipsește infrastructura. Sunt necesare defrișări și tunderi igienice de

Figura 4. Poiana din spatele clădirii fostului colhoz

Figura 5. Subarboret de salcâm tânăr și bursture

nagement ecologic, deoarece se află într-o stare precară și există riscul dispariției.

6. Sunt necesare măsuri de ordin dendrologic (eliminarea plantelor invazive, restructurarea aleilor, defrișări sanitare, tunderea arborilor și arbuștilor) și sociale (demolarea clădirii nefinalizate (figura 1 b), transformarea sediului fostului colhoz într-un edificiu de menire socială și altele), toate acestea vor conduce la reabilitarea parcului;

Cercetările au fost realizate cu suportul Federației Mondiale a Științivilor, căreia îi aducem mulțumiri pentru ajutorul acordat.

BIBLIOGRAFIE

1. Кравчук Ю. П. Верина В. Н., Сухов И. М. Заповедники и памятники природы Молдавии. Кишинев: Штиинца, 1976, 312 с.
2. Cocîrță P., Ciobanu C. Parcurile vechi moșierești din zona centrală a Republicii Moldova. În *Mediul Ambiant*, 2013, nr. 2 (68) aprilie, pp. 41-45.
3. Дормидонтова В. В., Гармония, искусство и природа, Кишинёв: Штиинца, 1992, 142 с.
4. Леонтьев П. Парки Молдавии, Кишинёв: Карта Молдовеныскэ, 1967, 95 с.
5. Legea Republicii Moldova privind fondul ariilor naturale protejate de stat nr. 1538-XIII din 25.02.1998.
6. Legea privind ocrotirea monumentelor nr. 1530-XII din 22.06.1993.
7. Моисеев В. С., Яновский Л. Н., Максимов В. А и др., Строительство и реконструкция лесопарковых зон (На прим. Ленинграда), Ленинград: Стройиздат Ленингр. отд-ние, 1990, 287 с.
8. Гейдеман Т. С. Определитель высших растений Молдавской ССР, Кишинев: Штиинца, 1986, 638 с.

arbori, amenajarea aleilor. Dacă nu sunt suficiente resurse pentru elaborarea și punerea în practică a unui plan de management, este necesar de a respecta legislația în vigoare privind statutul parcului.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

1. În cadrul evaluării parcului, în anul 2013, a fost reactualizată schema.
2. Examinarea schemei parcului și a situației actuale permit a concluziona că inițial parcul a

fost amenajat în stil peisajer.

3. Deplasările pe teren au evidențiat mai multe încălcări ale legislației în vigoare: lipsa zonei de protecție, existența unui drum de importanță locală, pe care circulă autoturisme de mare tonaj etc.
4. Au fost evaluate un șir de caracteristici ale parcului, precum: vizibilitatea, accesibilitatea, recreativitatea și esteticitatea.
5. Parcul necesită măsuri de ma-